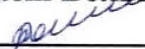

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ**

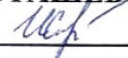
ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Гарант освітньої програми
Анастасія Большакова**

_____ 2020 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Проректор з
навчальної роботи
Інна СТАШЕВСЬКА**

_____ 2020 р.

**Силабус
навчальної дисципліни**

«ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»

Освітня програма — Психологія

Спеціальність — 053 Психологія

Галузь знань — 05 Соціальні та поведінкові науки

Ступінь вищої освіти – бакалавр психології

Харків - 2020

Силабус склала
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки
Радько Ольга Василівна

Силабус затверджено на засіданні кафедри психології та педагогіки,
протокол № 2 від « 21 » серпня 2020 р.

Голова групи забезпечення
д.психол.н., професор

Анастасія БОЛЬШАКОВА

Завідувач кафедри
психології та педагогіки,
д.психол.н., професор

Анастасія БОЛЬШАКОВА

Силабус затверджено на засіданні ради факультету соціальних комунікацій
протокол № 1 від « 25 » серпня 2020 р.

Голова ради факультету

Алла СОЛЯНИК

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

1	Назва дисципліни	Вікова психологія
2	Викладач	Радько Ольга Василівна
3	Контактні дані викладача (роб.тел., емейл)	radko.olga@meta.ua
4	Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова
5	Рік підготовки	2
6	Семестр	4
7	Лекції (год.)	40
8	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття (год.)	28
9	Самостійна робота (год.)	97
10	Індивідуальна робота (год.)	—
11	Кількість кредитів	5,5
12	Загальна кількість годин	165
13	Поточний контроль	Індивідуальне та фронтальне опитування, відповідь під час семінару; письмове опитування; есе-рефлексія; виступ з рефератом; виступ з презентацією; виконання індивідуального проекту; оцінка результатів неформальної освіти.
14	Підсумковий контроль	Екзамен

2. Анотація навчальної дисципліни

2.1. Місце навчальної дисципліни в програмі навчання

Навчальна дисципліна «Вікова психологія» покликано допомогти здобувачеві досягнути розуміння закономірностей психологічного розвитку людини на різних етапах життєвого шляху, та на основі теоретичних знань озброїти здобувачів уміннями і навичками використання закономірностей психічного розвитку особистості в своїй професійній діяльності.

Окрім цього вікова психологія як навчальна дисципліна покликана сприяти формуванню у здобувачів розуміння основних закономірностей психічного розвитку особистості, осягнути головні теоретичні напрями сучасної психології. У процесі вивчення освітнього компоненту здобувачі мають ознайомитися з закономірностями психічного розвитку людини на різних етапах її онтогенезу.

2.2. Пререквізити та постреквізити дисципліни

Вікова психологія функціонує і розвивається у нерозривному зв'язку як із багатьма суспільними науками (філософія, соціологія, політологія, педагогіка та ін.), так і з тими, що сфокусовані на проблемах розвитку та навчанні особистості, її життєвого потенціалу, а також з тими, що стосуються психічного здоров'я та професійного становлення особистості. Зокрема, розгляд психологічних проблем психічного здоров'я особистості неможливий без відповідного знання вікових

особливостей функціонування та розвитку психіки, тобто без використання знань щодо розвитку психічних властивостей, станів та особливостей особистості в різні вікові періоди онтогенезу. Особливо тісними є взаємозв'язки вікової психології з такими психологічними дисциплінами як: загальна психологія, психологія особистості, психологія сім'ї, соціальною психологією, педагогічною психологією та основами психологічного консультування. Першочергово мовиться про психологію особистості (проблеми самосвідомості, самооцінки, образу «Я», життєвого шляху), загальну психологію (вікові особливості розвитку психічних процесів, станів та властивостей, а також умови формування і розвитку творчих здібностей), соціальну психологію (взаємини особистості з іншими людьми, соціальними групами, спільнотами, соціальними інститутами, суспільством загалом), психодіагностику (засоби та методи діагностики психічних процесів, станів та властивостей) і педагогічну психологію (можливості особистості на різних етапах онтогенезу).

Своєю чергою, здобутий здобувачами у ході вивчення навчальної дисципліни «Вікова психологія» фрагмент соціокультурного досвіду у вигляді системи знань, умінь, норм і цінностей стане теоретичним підґрунтям подальшого вивчення на наступних рівнях таких навчальних дисциплін як «Психологія сім'ї», «Основи психологічного консультування», а також при проходженні виробничої практики (стажування) і підготовці освітньо-кваліфікаційних робіт (написання міждисциплінарних курсових, дипломної роботи тощо).

2.3. Мета вивчення навчальної дисципліни – забезпечення набуття здобувачами ключових фахових знань з підвищення загальної і психологічної культури, формування цілісного уявлення про закономірності психологічного розвитку людини на різних етапах життєвого шляху. На основі теоретичних знань озброїти здобувачів уміннями і навичками використання психологічних особливостей різних вікових етапів особистості в умовах практичної діяльності.

Досягнення мети передбачає ознайомлення здобувачів із загальною парадигмою, концепціями та сучасними науковими теоретичними основами вікової психології, передумовами і умовами психічного розвитку, ознайомлення здобувачів з основними кризовими періодами розвитку особистості, основними особливостями психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу.

2.4. Завдання навчальної дисципліни.

1. Сформувати цілісну систему знань з вікової психології, що стосуються основних загальних закономірностей психічного розвитку і формування особистості.

2. Розкрити закономірності розвитку та особливостей формування «Я-концепції» людини на різних етапах онтогенезу та соціально-психологічні аспекти взаємодії особистості та групи.

3. Навчити майбутніх фахівців відбору та застосуванню психодіагностичного інструментарію в залежності від особливостей віку досліджуваних для підвищення ефективності їх професійної діяльності.

4. Оволодіти навичками аналізу вікових криз особистості та особливостями їх проходження.

2.5. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення навчальної дисципліни.

Загальні компетентності:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Професійні компетентності:

- Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології
- Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
 - Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
 - Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел
 - Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій
 - Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження
 - Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації
 - Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)
 - Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту
 - Здатність дотримуватися норм професійної етики
 - Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку
 - Здатність аналізувати соціокультурні процеси та явища з точки зору їх впливу на психічне благополуччя людини
 - Здатність використовувати засоби культури та мистецтва у просвітницькій, психопрофілактичній діяльності та наданні психологічної допомоги різним верствам населення.

2.6. Результати навчання.

Вивчення даної дисципліни забезпечує досягнення таких програмних результатів навчання:

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання
- Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань

- Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги
- Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання
- Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій
- Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо,.
- Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії
- Розробляти та реалізовувати програми психологічного супроводу професійної діяльності у соціокультурній сфері
- Розробляти та реалізовувати психопрофілактичні та психокорекційні (індивідуальні та групові) програми засобами культури та мистецтва
- Використовувати засоби культури та мистецтва у процесі психологічного консультування
- Планувати, організовувати та проводити масові соціокультурні заходи просвітницького та психопрофілактичного характеру (арт-терапевтичні форуми, фестивалі, майстер-класи).

3. Політика навчальної дисципліни

3.1. Політика виставлення оцінок (пропущені заняття, відпрацювання пропусків): кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених здобувачам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу здобувача; пропущені заняття відпрацьовуються; пропуски поточного та тематичного контролю відпрацьовуються. Форму і час відпрацювання здобувач та викладач взаємопогоджують.

3.2. Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем, необхідно бути взаємно толерантним, поважати думку іншого. Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки і списування у ході семінарських занять, контрольних роботах, на іспиті.

Норми академічної етики: дисциплінованість; дотримання субординації; чесність; відповідальність; робота в аудиторії з відключеними мобільними телефонами.

4. Програма навчальної дисципліни:

Тема 1. Вступ до вікової психології.

1. Предмет вікової психології як науки.
2. Завдання вікової психології.

3. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

4. Методи вікової психології.

Тема 2. Основні категорії вікової психології.

1. Характеристика основних категорій вікової психології.

2. Взаємозв'язок категорій один з одним.

3. Принципи вікової психології.

Тема 3. Теорії індивідуального розвитку людини та проблема вікової періодизації.

1. Загальні вимоги до теорії розвитку.

2. Традиційні теорії розвитку.

3. Сучасні теорії розвитку.

Тема 4. Вікова періодизація психічного розвитку.

1. Основні підходи до побудови періодизації.

2. Періодизація психічного розвитку (Л.С. Виготського, О. М. Леонтєва, Д. Б. Ельконіна, М.І. Лісіна).

3. Періодизація розвитку особистості (Л.І. Божович, А.В. Петровського, Д.І. Фельдштейна).

4. Періодизація всього життєвого шляху (Е. Еріксон).

Тема 5. Кризи вікового розвитку людини.

1. Закономірності психічного розвитку в онтогенезі.

2. Підстави і схеми періодизації психічного розвитку.

Тема 6. Пренатальний та пренатальний періоди розвитку, криза новонародженості.

1. Загальна характеристика періоду.

2. Соціальна ситуація розвитку.

3. Особливості розвитку.

4. Розвиток розумових здібностей та мовних навичок.

Тема 7. Вік немовляти, криза першого року життя.

1. Загальна характеристика періоду.

2. Криза першого року.

Тема 8. Ранній вік, криза 3 років.

1. Загальна характеристика раннього віку.

2. Особливості соціальної ситуації розвитку.

3. Основні досягнення дитини в ранньому дитинстві.

4. Криза раннього дитинства.

Тема 9. Дошкільний вік, криза 7 років.

1. Фізичний розвиток дошкільника.

2. Соціальна ситуація розвитку.

3. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят.

4. Розвиток особистості дошкільника.

5. Криза 7 років.

Тема 10. Молодший шкільний вік, криза підліткового віку.

1. Загальні психологічні особливості молодших школярів.

2. Формування особистості дитини в початкових класах.

3. Криза підліткового віку.

Тема 11. Підлітковий вік.

1. Соціальна ситуація розвитку.

2. Стосунки з однолітками та дорослими.
3. Психічні новоутворення.
4. Розвиток пізнавальних процесів.
5. Формування особистості підлітка.

Тема 12. Юність та криза входження у дорослість.

1. Соціальна ситуація розвитку.
2. Емоційно-вольова сфера.
3. Розвиток самосвідомості.
4. Взаємини з дорослими та однолітками.
5. Розвиток пізнавальних психічних процесів.

Тема 13. Молодість та зрілий вік, криза середини життя.

1. Вікові часи у контексті соціальних норм.
2. Дослідження періодів та задач розвитку періоду ранньої дорослості.
3. Психосоціальний розвиток середньої дорослості.
4. Психологія пізньої дорослості.

Тема 14. Період пізньої зрілості.

1. Закономірності розвитку в стадії старості.
2. Зміни особистості старої людини.
3. Криза індивідуального життя.

5. Методи навчання:

Лекція з елементами пояснення; проблемна лекція; лекція-бесіда; лекція-дискусія; лекція-демонстрація (майстер-клас); демонстрація наочних матеріалів; виконання вправ; виконання практичного завдання; презентація майстер-класу; ділові (моделюючі / психологічні ігри); участь у колективному проекті; самостійна робота.

6. Форми та методи контролю:

Поточний, тематичний, підсумковий контроль.

Індивідуальне та фронтальне опитування, відповідь під час семінару; письмове опитування; есе-рефлексія; виступ з рефератом; виступ з презентацією; виконання індивідуального проекту; оцінка результатів неформальної освіти.

Підсумковий контроль: екзамен.

Критерії оцінювання для підсумкового контролю

Завдання підсумкового контролю складається з 2 теоретичних питань.

Відповідь на *теоретичне питання* вважається повною, якщо її зміст повністю відповідає програмі та містить всі необхідні факти та висновки.

Грубими помилками є:

- незнання визначень основних понять предметної області й формулювань, передбачених програмою дисципліни;
- незнання сутності основних методів і прийомів отримання необхідних результатів.

Помилками вважаються:

- неточності визначень понять предметної області, формулювань;
- неволодіння одним з умінь і навичок, передбачених програмою, але таких, що не відносяться до грубих помилок.

Недоліками є:

- непослідовний виклад матеріалу.

76 – 100% від максимальної кількості балів, відведених на підсумковий контроль

Повністю розкрито зміст теоретичних питань. При відповіді використано термінологію предметної області в необхідній логічній послідовності. Також здобувач демонструє вільне володіння навчальним матеріалом різного ступеня складності, використовуючи при необхідності відомості з інших навчальних дисциплін і курсів. При відповіді на додаткові питання помітне вміння розвивати систему теоретичних знань на основі самостійної роботи.

50 – 75 % від максимальної кількості балів, відведених на підсумковий контроль

При викладі фундаментальних положень основного матеріалу курсу здобувач показує володіння програмним навчальним матеріалом, у тому числі різного ступеня складності, а також вільне оперування ним у знайомій ситуації. При відповіді допускається два-три недоліки або не більше однієї помилки. Здобувач упевнено відповідає на додаткові питання, що стосуються основних положень усього досліджуваного курсу відповідно до екзаменаційної програми.

26 – 50 % від максимальної кількості балів, відведених на підсумковий контроль

При відповіді на питання теорії виявляється не завжди усвідомлене відтворення програмного навчального матеріалу. Положення, що приводяться у відповіді, даються фрагментарно, схематично, без логічного взаємозв'язку. При відповіді на додаткові питання, що стосуються найважливіших і основних понять і фактів навчальної програми, є утруднення у використанні термінології предметної області. При відповіді здобувач не завжди може підтвердити теоретичні викладення відповідними прикладами.

0 – 25 % від максимальної кількості балів, відведених на підсумковий контроль

Відповідь здобувача демонструє лише деяке уявлення про матеріал навчального курсу. Знання практично відсутні як у теоретичній області навчальної дисципліни, так і в практичному володінні методикою аналізу.

7. Шкала оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література:

1. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін., - 2-е вид., допов. -К.: Каравела, 2009. - 400 с.
2. Заброцький М. М. Вікова психологія / М. М. Заброцький. -К.: МАУП, 1998.- 89 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : (курс лекцій) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Кутішенко ; М-во освіти і науки України, Ін-т соц. робота та упр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. - 128 с.
4. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. - К. : Академвидав, 2008. - 432 с.
5. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія / В. М. Поліщук. - Суми, 2007. - 330 с.
6. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. - К. : Академвидав, 2006. - 360 с.
7. Шадських Ю.Г. Психологія і педагогіка: навч. посіб. / Ю. Г. Шадських. – Львів : Магнолія плюс, 2005. – 320 с.

Допоміжна література:

8. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія / А. М. Богуш. - К.: Слово, 2004. -374 с.
9. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. - К, 1989. - 608 с.
10. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія / В. У. Кузьменко. М.:НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2005. - 354 с.
11. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді / Н.Ю.Максимова, С. В. Толстоухова. - К., 2000. - 200 с.
12. Павелків Р. В. Короткий довідник з дитячої психології / Р.В. Павелків, О. П. Цигипало. - Рівне, 2008. - 55 с.

Інтернет-ресурси:

13. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
14. Пошукова система Base <https://www.base-search.net/>
15. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>
16. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbisnbuv.gov.ua/>